

Obsah

Předmluva	7
I. Ideál moderní vědy a duchovní klima Čech	9
II. Matematizace přírody: keplerovská etapa	21
III. Matematizace přírody: Kepler v Praze	33
IV. Komenský a <i>mathesis universalis</i>	45
V. Bolzano a Husserl	65
VI. Herder a české národní obrození	77
Příloha 1. Náčrt předmluvy	91
Příloha 2. Srovnání husserlovského modelu galileismu s modelem zohledňujícím keplerovskou etapu	92
Příloha 3. Původní pokračování druhé přednášky	93
<i>Ediční poznámka</i>	97

Předmluva

Hlavním záměrem tohoto útlého svazku bylo nejprve ukázat, jak tři velké motivy moderního myšlení – zrod nebeské fyziky a tím počátky úplné racionalizace skutečnosti, proměna „universálního klíče“ v *mathesis universalis* a konečně založení logiky jakožto nezávislé teoretické vědy – prošly naší zemí.

Autor se posléze pokusil uvést všechny tyto náměty do vzájemné souvislosti tím, že je pojal jako komponenty jednoho a téhož filosofického tématu: vývoje moderního vědeckého ideálu skrze zvraty proměnlivé duchovní situace.

Logika duchovního vývoje a náhoda, tyto dva velké vzájemně se doplňující činitele dějin, vytvořily z naší země po třikrát jeviště pamětihodných událostí v dějinách myšlení a moderní společnosti, určené přírodní vědou a ideálem, který tuto vědu oživuje. Pohled na tyto události přivedl autora rovněž k zamyšlení nad celkem duchovního života jeho země a nad pojmy, jimiž by bylo možno tento život bez zkomolení uchopit. Jestliže se při sledování svého cíle částečně uchýlil od dávno vyšlapaných cest, pak proto, že mu výklad zkoumaných fakt, jak se mu zdálo, nedovoľoval jinou volbu. Především moderní pojem národnosti, jak byl vypracován v herderovské linii, se autorovi zdál naprosto nepoužitelný pro dějinný vývoj tak složitě historického celku, jakým je minulost českých zemí. A protože se tento pojem stal, spíše vlivem událostí než myšlenek, klíčem, kterého používali všichni, kdo se v posledních sto padesáti letech zamýšleli nad naší dějinnou i duchovní minulostí, je si autor velmi dobře vědom toho, jak velkého úsilí si žádá vypracování klíče vhodnějšího. Proto jen s velkým váháním navrhuji následující hypotézu: historicko-politický vývoj je určován méně národem jakožto předem

danou přirozenou jednotkou než státem, který jakožto autonomní a svrchovaný politický útvar mající jistou funkci mezi jinými podobnými útvary a oživovaný jistými duchovními tendencemi dává vzniknout tomu, co bychom mohli nazvat určitým historickým společenstvím. Osud státu může být určující pro osud tohoto společenství ještě i posmrtně. K tomu podle našeho názoru došlo u nás.

Zdá se nám, že právo na duchovní souznění s velkými událostmi duchovní minulosti takové země, jako je naše, můžeme získat pouze tehdy, oprostíme-li se od úzkoprsého a historickým skutečností neodpovídajícího nacionalismu. Učiníme-li to, smíme doufat, že navážeme na linii velkého evropského humanismu, k němuž dějiny naší země ve svém celku významným způsobem přispěly.¹